

V. 10. ZEMĚPIS (Z)

CHARAKTERISTIKA VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU

Vyučovací předmět **zeměpis** vychází ze vzdělávacího oboru **zeměpis**, který je součástí vzdělávací oblasti **člověk a příroda**.

Vyučovací předmět **zeměpis** má přírodovědný a společenskovední charakter a obsahově navazuje na zeměpisnou část vyučovacího předmětu **vlastivěda**.

Zeměpis pomáhá žákům orientovat se v současném světě a problémech lidstva. Žáci si postupně uvědomují souvislost mezi přírodními podmínkami a způsobem života lidí, poznávají civilizační rizika a uvědomují si vlastní odpovědnost za stav životního prostředí.

■ OBSAHOVÉ, ČASOVÉ A ORGANIZAČNÍ VYMEZENÍ PŘEDMĚTU

V **zeměpisu** se žáci postupně seznamují s přírodními, hospodářskými a sociálními podmínkami života lidí v různých zemích. Z tohoto hlediska jsme učivo uspořádali tak, že žáci nejprve poznávají to, co je jim nejbližší - místní region a Českou republiku - a poté se vydávají do Evropy a dalších světadílů. Postupně poznávají, že lidé sice mohou žít v rozdílných podmínkách, ale mají obdobné starosti i radosti, že si mohou být blízcí a že si mohou navzájem pomáhat.

Cílem předmětu **zeměpis** tak není jen osvojení určité míry poznatků, ale hlavně vybudování tolerantního postoje k lidem s odlišnou národností, kulturou, náboženstvím, barvou pleti a politickým přesvědčením. Žáci by si měli uvědomit, že mezinárodní spolupráce může být účinným řešením globálních problémů.

V hodinách zeměpisu žáci pracují s různými typy map a učí se pracovat i s jinými zdroji informací (encyklopedie, slovníky, dokumentární pořady, internet apod.). Samostatnou a tvořivou práci chceme v žácích vzbudit trvalý zájem o poznávání života jiných lidí. Vycházíme z jednoduchého předpokladu, že k tomu, co známe, si snáze vytvoříme kladný vztah - zájem o život jiných lidí se pak stává prevencí sobectví a lhostejnosti.

Vyučovací předmět **zeměpis** se vyučuje v 6. až 9. ročníku s hodinovými dotacemi podle školního učebního plánu:

	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník
Počet hodin	1	1	1	1

Z kapitoly „Zařazení průřezových témat“ je zřejmé, v kterém ročníku a jakou formou se v předmětu **zeměpis** realizují jednotlivá **průřezová témata** (kapitola III. 5., strana 19-55).

Výuka je organizována zpravidla v budově školy v kmenových třídách, učebně výpočetní techniky či tzv. univerzální učebně vybavené technikou ke sledování dokumentárních filmů a videokazet.

Součástí výuky jsou i výstavy, exkurze a výpravy do terénu tematicky zaměřené na učivo zeměpisu. V hodinách zeměpisu si žáci mohou také připravit ve školní cvičné kuchyni jídlo typické pro některý stát.

■ VÝCHOVNÉ A VZDĚLÁVACÍ STRATEGIE PŘEDMĚTU

◦ **Kompetence k učení**

- motivujeme k učení, snažíme se poskytnout žákům pocit úspěchu
- rozlišujeme základní a rozšiřující učivo, přihlížíme k individuálním možnostem každého žáka
- oceňujeme každou iniciativu žáků, každý samostatně projevovaný zájem o některý z problémů současného světa

- samostatnou a tvořivou práci probouzíme v žácích trvalý zájem o život lidí v různých zemích a světadílech jako účinnou prevenci sobectví a lhostejnosti
- učíme žáky vyhledat v textu základní informace a s pomocí učitele je stručně a přehledně zpracovat do podoby písemných poznámek
- připravujeme žáky na celoživotní učení, učíme je využívat různé zdroje informací
- učíme žáky rozumět běžně používaným obrazovým materiálům (symboly, značky a barvy na mapě)

◦ **Kompetence k řešení problémů**

- učíme žáky chápat vzájemné souvislosti mezi přírodními podmínkami a způsobem života lidí, mezi lidskou činností a stavem životního prostředí
- učíme žáky poučit se z poznanych dopadů lidské činnosti na životní prostředí
- podporujeme samostatnost, tvořivost a logické myšlení
- podporujeme týmovou spolupráci při řešení problémů
- nabízíme možnosti řešení problému, ale ponecháváme žákům vlastní odpovědnost za jejich vyřešení
- neustále monitorujeme, jak žáci zvládají řešení problémů
- učíme žáky, jak některým problémům předcházet

◦ **Kompetence komunikativní**

- vedeme žáky k jasnému a srozumitelnému sdělování osvojených poznatků
- učíme žáky rozumět některým odborným termínům, z oblasti zeměpisu a správně je používat
- rozvíjíme schopnost žáků používat rozumnou argumentaci při obhajování svých názorů
- učíme žáky naslouchat druhým jako základ účinné komunikace
- připravujeme žáky na zvládnutí komunikace s jinými lidmi v obtížných a ohrožujících situacích

◦ **Kompetence sociální a personální**

- vedeme žáky k tolerantnímu postoji ke všem lidem s rozdílnou barvou pleti, národností, kulturou, náboženským a politickým přesvědčením
- učíme žáky navozovat a udržovat přátelské vztahy na základě respektu, tolerance a empatie
- učíme žáky respektovat pravidla práce v týmu, rozvíjíme schopnosti žáků zastávat v týmu různé role
- podporujeme vzájemnou pomoc žáků, vytváříme situace, kdy se žáci navzájem potřebují
- vedeme žáky k pocitu radosti z poskytnuté pomoci
- vedeme žáky k odmítavému postoji ke všemu, co narušuje dobré vztahy mezi lidmi

◦ **Kompetence občanské**

- vedeme žáky k sebeúctě a k úctě k druhým lidem bez ohledu na rasu, barvu pleti, národnost, kulturní a náboženské přesvědčení
- upevňujeme žádoucí pozitivní formy chování ve škole i mimo ni
- netolerujeme nekamarádkské chování a odmítnutí požadované pomoci
- netolerujeme agresivní, hrubé, vulgární a nezdvořilé projevy chování žáků
- vedeme žáky k aktivní ochraně svého zdraví (zásady bezpečnosti při práci s mapou v terénu)

◦ **Kompetence pracovní**

- vedeme žáky k dodržování a včasnému plnění pracovních závazků
- kvalitně odvedenou práci vždy pochválíme (přihlížíme k individuálním možnostem žáka, oceňujeme snahu)
- upevňujeme v žácích vědomí, že ve spolupráci lze lépe naplňovat osobní i společné cíle
- učíme žáky pravidlům spolupráce, učíme je hodnotit práci svoji i práci týmu
- měníme pracovní podmínky, a tak žáky vedeme k adaptaci na nové pracovní podmínky
- vedeme žáky k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny práce, ochrany zdraví, životního prostředí a materiálních hodnot nejen ve škole, ale i mimo ni

■ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY (OVO) VZDĚLÁVACÍHO OBORU ZEMĚPIS

1. GEOGRAFICKÉ INFORMACE, ZDROJE DAT, KARTOGRAFIE A TOPOGRAFIE

Očekávané výstupy:

žák by měl

- 1.1. rozumět základní geografické, topografické a kartografické terminologii
- 1.2. získat osobní představu o prostředí, které nás obklopuje, umět ho popsat a určit jednoduché vazby, vyjádřit, co mu prospívá a škodí

Učivo:

- 1.1. **čtení z mapy** - barvy na mapě, symboly a smluvené značky, označení nadmořské výšky, vrstevnice, práce s vysvětlivkami
- 1.2. **geografická kartografie a topografie** - druhy map (mapa obecně zeměpisná, turistická, politická, automapy, plány obcí), glóbus, rovnoběžky a poledníky, měřítko a plánů a map, světové strany na mapě, orientace na mapě

2. PŘÍRODNÍ OBRAZ ZEMĚ

Očekávané výstupy:

žák by měl

- 2.1. objasnit důsledky pohybů Země
- 2.2. vědět o působení vnitřních a vnějších procesů v přírodní sféře a jejich vlivu na přírodu a na lidskou společnost
- 2.3. vědět o působení přírodních vlivů na utváření zemského povrchu

Učivo:

- 2.1. **Země jako vesmírné těleso** - tvar a pohyby Země, střídání dne a noci, střídání ročních období, podnebné a teplotní pásy
- 2.2. **přírodní sféra Země** - vnitřní procesy v přírodní sféře (zemětřesení, vulkanická činnost), vnější procesy v přírodní sféře (činnost ledovců a oceánů, eroze půdy větrem a vodou, činnost člověka), vliv vnitřních a vnějších procesů v přírodní sféře na přírodu a lidskou společnost, vliv přírodních vlivů na utváření zemského povrchu
- 2.3. **přírodní oblasti regionu** - CHKO Křivoklátsko a Jesenícko, přírodní zajímavosti regionu

3. REGIONY SVĚTA

Očekávané výstupy:

žák by měl

- 3.1. vyhledat na mapě jednotlivé světadíly a oceány
- 3.2. rozlišit zásadní přírodní a společenské znaky světových regionů
- 3.3. charakterizovat polohu, rozlohu, přírodní, kulturní, společenské, politické a hospodářské poměry vybraných světadílů, oceánů a vybraných států

Učivo:

- 3.1. **světadíly a oceány** - orientace na mapě, základní informace o jednotlivých světadílech, nejvýznamnější státy světadílů (poloha, povrch, podnebí, vodstvo, rostlinstvo a živočišstvo, hlavní a velká města, obyvatelstvo, kultura, náboženství, hospodářství, politická situace)

- 3.2. **Evropa, státy Evropské unie** - orientace na mapě, poloha, povrch, podnebí, vodstvo, rostlinstvo a živočišstvo, hlavní a velká města, obyvatelstvo, kultura, náboženství, hospodářství a politická situace v členských státech Evropské unie
- 3.3. **politická, bezpečnostní a hospodářská sdružení států** - NATO, EU, OSN, OPEC atd.

4. SPOLEČENSKÉ A HOSPODÁŘSKÉ PROSTŘEDÍ

Očekávané výstupy:

žák by měl

- 4.1. vědět, jak přírodní podmínky souvisí s funkcí a rozmístěním lidských sídel
- 4.2. vyhledat na mapách nejznámější oblasti cestovního ruchu a rekreace

Učivo:

- 4.1. **obyvatelstvo světa** - etnické skupiny, rovnoprávnost všech etnických skupin, otázka postavení národnostních menšin a náboženské svobody; rozložení světové populace (hustota osídlení v závislosti na přírodních podmínkách), růst světové populace a s tím související problémy, pohyb národů
- 4.2. **světové hospodářství** - hlavní světové surovinové zdroje, hospodářsky významné plodiny

5. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Očekávané výstupy:

žák by měl

- 5.1. umět pojmenovat různé krajiny jako součást pevninské části krajinné sféry, rozlišit na konkrétních příkladech specifické znaky a funkce krajín
- 5.2. znát příklady přírodních a kulturních krajinných složek
- 5.3. uvést na vybraných příkladech závažné důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí

Učivo:

- 5.1. **krajina** - typy krajín v závislosti na podnebném a teplotním pásu a jejich charakteristika
- 5.2. **vztah příroda a společnost** - zásady ochrany životního prostředí, globální ekologické problémy

6. ČESKÁ REPUBLIKA

Očekávané výstupy:

žák by měl

- 6.1. určit zeměpisnou polohu a rozlohu České republiky a její sousední státy
- 6.2. znát přírodní podmínky ČR, popsat povrch a jeho členitost
- 6.3. uvést hlavní údaje o rozmístění obyvatelstva
- 6.4. vymezit a lokalizovat území místní krajiny a oblasti (regionu) podle bydliště nebo školy
- 6.5. charakterizovat přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu
- 6.6. vyhledat na mapách jednotlivé kraje ČR a charakterizovat hospodářské poměry, přírodní zvláštnosti a kulturní zajímavosti

Učivo:

- 6.1. **Česká republika** - zeměpisná poloha, rozloha, povrch, vodstvo, přírodní poměry, hospodářství, obyvatelstvo, postavení národnostních menšin, politická situace, přírodní a kulturní zajímavosti, hospodářské a politické postavení České republiky v Evropě a ve světě, spolupráce se sousedními státy v rámci Evropské unie
- 6.2. **regiony České republiky** - územní jednotky státní správy a samosprávy, místní region
- 6.3. **místní region** - zeměpisná poloha, přírodní, hospodářské a kulturní zajímavosti místního regionu

7. TERÉNNÍ GEOGRAFICKÉ PRAXE A APLIKACE**Očekávané výstupy:**

žák by měl

- 7.1. ovládat základy praktické topografie a orientace v terénu
- 7.2. uplatňovat v praxi zásady bezpečného pohybu a pobytu ve volné přírodě

Učivo:

- 7.1. **orientace v terénu podle mapy** - orientace mapy, orientační body, určení stanoviště na mapě, vyhledávání zajímavých míst na mapě podle symbolů a smluvených značek, měřítko mapy, určování délky trasy, práce s kompasem, určování hlavních a vedlejších světových stran
- 7.2. **ochrana člověka v mimořádných situacích** - zásady bezpečného pobytu v přírodě s ohledem na roční období, vhodná výbava pro pobyt v přírodě, chování při úrazu, dopravní nehodě, živelné pohromě, důležitá telefonní čísla, vybavení lékárničky, základy první pomoci